

FEERLIJK | LE

vergroening
en
vermaatschappelijking
van het
gemeenschappelijk
landbouwbeleid

LICENCE TO PRODUCE

De afgelopen jaren is er een maatschappelijk en politiek debat gevoerd over de huidige en de gewenste vorm van de landbouwsubsidies. Momenteel zijn deze in Nederland vastgesteld op historische productieniveaus. Recent zijn de ideeën en beleidsplannen om dit los te laten en boeren te belonen voor maatschappelijke diensten – activiteiten op het gebied van natuur, landschap, milieu, klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn. In het GLB vindt dus een vermaatschappelijking plaats die, door nadruk te leggen op natuur en landschap, veelal als een vergroening wordt ingevuld.

DOOR ELISA DE LIJSTER, WINNAAR VAN DE JAN WOLF SCRIPTIEPRIJS

De tendens om het GLB te vermaatschappelijken hoort bij de veranderende relatie tussen stad en platteland. Door een meer verstedelijkte omgeving hebben mensen behoefte aan ruimte en groen, voelen zij zich meer aangetrokken tot het platteland en ervaren het als een ruimte om te recreëren. Bovendien zijn ze steeds meer op zoek naar de band met hun voedsel. Slow Food is daar bij uitstek het voorbeeld van. Boeren zijn zich in deze veranderende context ook steeds meer bewust van hun *license to produce* die de maatschappij hen geeft.

Agrarisch cultuurlandschap in Twente.

VERANDERD SPEELVELD

Op zich geen slecht idee om de landbouw te stimuleren richting een duurzamere, milieu- en natuurvriendelijker manier van boeren. Maar hoe verhoudt zich dat tot de praktijk? Als maatschappij kunnen wij verwachtingen en behoeftes hebben, zoals een betere, schonere en milieuvriendelijkere omgeving met goed en eerlijk voedsel, maar degenen die het straks moeten waarmaken zijn de boeren. De huidige GLB-landbouwsubsidies vormen nu gemiddeld 40 procent van het inkomen van een boerenbedrijf.¹ Per sector en per gebied verschillen de subsidiebedragen behoorlijk. In West-Nederland ontvangen agrarische bedrijven rond de 300 euro per ha, terwijl men in Noord-Brabant en Overijssel 600 euro per ha krijgt. Dit heeft te maken met hoeveel men vroeger produceerde ofwel hoe meer productie, hoe hoger de bedragen. In Overijssel bijvoorbeeld bestaat het inkomen van de melkveehouderij uit 35 procent GLB-steun, van de akkerbouw uit 70 procent en van de kalfsveehouderij uit 90 procent! Met de aanstaande hervorming valt voor veel bedrijven een behoorlijk deel weg, dus moet men zich aanpassen. Bovenop een algemeen bedrag per ha kunnen boeren straks extra betaald krijgen voor maatschappelijke diensten. Of elke boer daar evenredig voor in aanmerking

Melktank op Twents boeren erf.

komt is nog de vraag. Het idee is om de vergroeningshectares ruimtelijk te sturen, door bijvoorbeeld boeren die in zogeheten 'Maatschappelijk Waardevolle Gebieden' (Natura2000, Nationale Landschappen) zitten extra te belonen. Er wordt dan een planologische selectie gemaakt wie waarvoor in aanmerking komt. Deze discussie is zeker nog niet uitgekristalliseerd. Duidelijk is wel dat het speelveld en de handelingsruimte voor boeren zal veranderen en er meer nadruk komt te liggen op vergroening en vermaatschappelijking. Ik ben daarom de boer opgegaan om erachter te komen hoe boeren hierop inspelen, welke verwachtingen en ideeën er zijn onder boeren om met een groener GLB aan de slag te gaan en of die overeenkomen met de beoogde beleidsambities. Ik heb onderzoek gedaan in Noordoost Overijssel, waarbij rekening is gehouden met de beoogde planologische scheiding tussen een maatschappelijk waardevol gebied: het Nationaal Landschap Noordoost Twente, en het veenkoloniale landschap daarbuiten.

ONTWIKKELINGSVISIES BOEREN LEIDEND

Uit mijn onderzoek blijkt dat boeren verschillende keuzes en afwegingen maken als het gaat om het uitvoeren van maatschappelijke waardevolle diensten en de manier waarop ze

FOTO'S: ELISA DE LIJSTER

denken in te spelen op de toekomstige verandering in het GLB. Sommige boeren zijn hierin meer productiegericht, andere meer omgevingsgericht in hun bedrijfsontwikkeling en omgang met het landschap. Productiegerichte boeren richten zich veelal op de productie door het maximale te halen uit hun land en de koeien (natuur heeft hier een instrumentele waarde). De verlaging in de inkomstenstoeslagen is voor hen een impuls om meer dieren te houden en meer te produceren. Daarbij werkt de afschaffing van het melkquotum in 2015 stimulerend. In het licht van de maatschappelijke diensten pakken deze boeren eerder diensten op die positief interfereren met hun gewenste bedrijfsontwikkeling. Dat zijn veelal diensten op het gebied van klimaat, water en bodem en een verdere verduurzaming van hun landbouwpraktijk via innovatieve technieken. Omgevingsgerichte boeren hebben een andere, c.q. aanvullende bedrijfsstrategie, zoals biologisch boeren, samenwerken met natuurbeherende organisaties en het vermarkten van streekproducten. De intrinsieke waarde van natuur wordt meer gewaardeerd en zo ook geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Het totale aanbod aan voorgestelde maatschappelijk waardevolle diensten worden door deze boeren eerder opgepakt aangezien deze overeenkomen met hun ontwikkelingsvisie en grondhouding. De meeste van deze boeren zagen een vergroening en vermaatschappelijking dan ook als een positieve ontwikkeling. Al waren er enkelen die juist graag zagen dat het GLB een algehele

systeemverandering zou stimuleren in plaats van het belonen van enkele diensten. Deze diensten werden gezien als een *end of the pipe*-oplossing, waarbij de structuur van de landbouw niet verbeterd werd.

AFSTEMMING BELEID – PRAKTIJK?

In het kader van de aanstaande GLB-hervorming, wensen alle boeren hun bedrijf voort te zetten in lijn met hun gewenste ontwikkelingsrichting. Beide ontwikkelingspatronen – productie- en omgevingsgericht – kunnen zowel binnen als buiten het ‘Maatschappelijk Waardevol Gebied’ Noordoost Twente (NOT) gevonden worden, wat een relevante observatie is voor de beoogde beleidsdoelstellingen. Wat impliceert dit bovenstaande? Spanningsveld vergroening en productiegerichtheid: Niet alle boeren die zich in NOT bevinden willen iets met natuur op hun land en sommige boeren die daar wel iets mee willen, bevinden zich buiten het NOT. Het is zelfs zo dat veel boeren in het NOT geen ‘groen’ geld willen, en besluiten om zich meer te richten op het behalen van grotere volumes melk. Als de ambitie vanuit het beleid is om met de vergroening ruimtelijk te sturen op bepaalde gebieden zoals NOT, kan hier dus sprake zijn van een behoorlijk spanningsveld tussen beleidsambitie en praktijkontwikkeling. Een beperking voor natuurvriendelijker boeren: Sommige boeren die wel iets met natuur hebben en buiten een MWG vallen, moeten een andere manier zoeken

Koeien vinden het heerlijk geborsteld te worden.

om de verlaging van de inkomenssteun op te vangen. Uit interviews kwam naar voren dat zulke boeren er dan sterk aan denken om meer te produceren als er geen financiële mogelijkheid voor vergroening van hun landbouwgebruik mogelijk is. Een stimulans naar niet-grondgebonden veehouderij: Buiten en binnen de MWGs zullen boeren proberen op te schalen. Met behulp van duurzaamheidstechnieken kunnen boeren efficiënter en intensiever gaan produceren, maar daardoor ook eerder hun *license-to-produce* verliezen, zoals door megastallen of een negatief imago intensieve veehouderij. De instandhouding van bepaalde type landschappen en de vergroening van de landbouw komt dan in het geding. Het is daarom van belang om bij de beleidsvorming rekening te houden met deze diversiteit aan ontwikkelingspatronen bij boeren, om zo de potentiële contrasten in de landbouw te verzachten en de beoogde vergroening te stimuleren. Door het maken van slimme combinaties en koppelingen (zie beleidsaanbevelingen website Slow Food) kan het toekomstig landbouwbeleid een rol spelen om een duurzame landbouw, met biodiversiteit en eerlijker voedsel, te stimuleren.

Noot

1. Rougoor, C, W. Tolkamp, Kumenam G., K. de Bont, J. Helming, B. Smit (2010) 'Kansen voor een uniek gebied, Maatwerk voor het GLB in Oost-Nederland'. CLM/LEI.

In de melkrobot.

Elisa de Lijster is Master of Science in Internationale Ontwikkelingsstudies, gespecialiseerd in Rurale Sociologie, aan de Wageningen Universiteit en momenteel bezig met haar tweede afstudeeronderzoek voor Bos- en Natuurbeheer over de kentering in het Nederlandse Natuurbeleid, en daarbij projectmedewerker bij het Centrum voor Landbouw en Milieu en actief lid bij de Youth Food Movement.

Elisa de Lijster doet vier beleidsaanbevelingen om uit de hier geschetste impasse te komen. U vindt ze op de website van Slow Food Nederland: www.slowfood.nl/slow-food-magazine/artikelen.